

2010

1908-11

ØP gennem 100 år

- godt og vel

2010

Ca. 1911

ØP gennem 100 år

ØP har været langelændernes samlingssted i siden 1908. Men den hæderkronede kulturinstitution med øens eneste scene er truet.

Tekst: Jette Purup

15 driftige herrer fik en rigtig god ide i 1907. De danne- de et langelandsk konsortium, byggede Ørstedspavillon- en i Rudkøbing og skabte kernen i det, der snart udvik- lede sig til langelændernes foretrukne mødested. Og de scorede godt på det.

Navnet, Ørstedspavillonen, er både helt oplagt og gan- ske underligt.

Ørsted naturligvis efter to brødre, den ene mere markant end den anden, som voksede op på Rudkøbing Apotek. De havde i forvejen givet navn til Ørstedsparken, i hvis udkant den nye bygning blev opført.

Pavillon er til gengæld mærkeligt. Ingen vil i dag kalde den store, fuldmurede villa en pavillon. Sådan én er jo gerne af lette materialer og har begrænset levetid.

Forklaringen skal måske findes et par år tidligere. I 1904 holdt Rudkøbing en storstilet håndværker- og industriudstilling. Til formålet var opført en gruppe pa- villoner, og de lå præcis på den grund, konsortiet havde udset sig, mellem parken og byens nye strandpromena- de. Så ned røg pavillonerne og op dukkede en ny, stor og meget fin ”pavillon”, som indtil nu har stået i 102 år.

Og det med at score kassen: Konsortiet byggede ØP for 16.220 kroner i 1908. To år efter solgte aktionærerne bygningen til Rudkøbing Borgerforening for 36.000 kr. Det var (også) mange penge dengang.

Siden 1965 har ØP været i privat eje og blev senest handlet i 2007. Da var prisen 2,5 mio. kr. I 2010 er ØP til salg igen, men denne gang er en ny forening gået i aktion for at puste nyt liv i de gamle bygninger.

Så gik de til scenen

Borgerforeningens mission var dengang i 1908 som nu at varetage langelændernes kulturelle og selskabelige behov, og de sidste blev langt hen ad vejen dækket med

ØP set fra vandsiden 2010.

ØP (bygningen til højre) set fra vandsiden cirka 1908.

AKTIVITETER I ØP GENNEM 100 ÅR

- Restaurant (a la carte frem til 1971?)
- Generalforsamlinger
- Bestyrelsesmøder
- Medlemsmøder
- Torskespisning
- Familiefester
- Firmafester
- Filmoptagelser
- Læsestue (aviser, tidsskrifter, krigstelegrammer)
- Kortspil, billard (spillestue)
- Bogudlån
- Teater
- Dilettant (amatørteater)

den fine restaurant i 3den nye bygning ved vandkanten.

Men det kulturelle, altså musikken, dansen og teatret, manglede en stor sal med en scene, og sådan én byggede Borgerforeningen bag ved ØP. I 1911 blev øens første teatersal med øens hidtil eneste scene indviet.

Med to balkoner var der plads til 350 publikummer, og så smuk den var: Sildeben i parketgulvet, fine udskæringer i træværket, varme farver. Alt udført i fin kvalitet.

Oven på salen fik borgerforeningen sine egne klublokaler, hvor herrerne kunne spille kort og billard, læse avis og nyde en god cigar.

”Jeg har en mistanke om, at far var Borgerforeningsmedlem, fordi der var wc i klublokalerne. Han havde for vane på et bestemt tidspunkt af dagen at stikke ”Politiken ” i lommen og målbevidst vandre gennem Ørstedsparken til Borgerforeningen. Hjemme havde vi lokum i gården, det har min far ikke yndet.

Advokat Carl Madsen, erindring fra ca.. 1915?

Bygningskomplekset har ændret skikkelse flere gange undervejs, både restaurant og teatersal har skudt knopper af variendene elegance.

Men salen og scenen har i alle årene spillet en afgørende rolle, og en stadig gældende tinglysning fastslår, at teatersalen ikke må nedlægges, og at ejeren af ØP skal stille den til rådighed for teaterforestillinger ”mod derfor at oppebære sædvanligt og rimeligt vederlag”.

Den nystiftede forening Ørstedspavillonen agter til fulde at leve op til klausulen, i hvert fald de næste 100 år.

Spillestedet ØP

Den nye forening har sine rødder i den langelandske kultur. Som Rudkøbing Borgerforening gennem 157 år og Grundtvig under sit korte ophold på øen vil den både opleve som oplyse, og den vil sikre, at traditioner holdes i hævd side om side med nye spændende projekter.

Traditionen siger spil. På ØP har kunstnere og amatører til alle tider spillet musik og teater i alle genrer, men allermest vedholdende har langelænderne spillet om gevinster; lotterispil, bankospil, andespil.

I 1916 afviklede Borgerforeningen for eksempel fire spil a 28 gæs, hvor lodsedlerne kostede en krone. Siden

Den oprindelige udsmykning salens ene balkon.

- Skolekomedier
- Revyer
- Operetter (Rudkøbing Sangkreds)
- Operaer
- Musicals
- Baller—nogle med fællesspisning
- Maske- og børne-baller

Servering i haven bag ØP.

1950 Lagonis Orkester spiller til middagen.

kom også halve grise og kalkuner på gevinstbordet, og ofte var spillet kombineret med en god middag først eller en svingom bagefter.

I dag holdes spil 1 gang om ugen og tit er salen fuld. Ænder og gæs ligger ikke længere på lit de parade på scenekanten, nu spilles om gavekort fra brugsen. Spillerne, flest ældre, kommer i god tid, måske allerede kl. 16. De medbringer gerne to halve med ost eller pålægschokolade, køber en kande kaffe og hygger, indtil spillet begynder kl. 19.

Helt uproblematisk er det ikke, især ikke for herrerne, de skal ovenpå for at komme på toilettet uanset hvor slidt, bentøjet måtte være.

Toiletforholdene vil den nye forening Ørstedspavillonen blandt meget andet gøre noget ved. Men traditionen med bankospil fortsætter også de næste 100 år, hvis nogen vil spille. Spillested og spillebule, tingene hører sammen, og det er alt sammen langelandsk kultur.

Alskens slags musik og teater

Alle langelændere kender ØP, og de fleste elsker de gamle bygninger. Her fik de deres første kys eller natens sidste bajer. Trådte de første dansetrin eller følte Onkel Toms smerte og teatrets magi. Svømmede hen, mens Mimi åndede ud i La Boheme eller twistede, til hælene knækkede.

ØP har lagt scene til musik og teater i stort set alle genrer gennem 100 år. Film og lysbilledshows fra eksotiske rejsemål var også særdeles populære en overgang.

Et par eksempler:

I 1918 opførtes Thit Jensens stærkt omdiskuterede skuespil "Den erotiske Hamster". Det solgte 485 billetter.

I 1943 havde "Langelandsreisen" premiere, en farvefilm baseret på Oehlenschlägers store digt af samme navn. Tre markante langelændere medvirkede: Knud Grove Christensen filmede, Børge Minor spillede hovedrollen og Sv. Orloff komponerede musikken.

I 1953 sang Gustav Winckler noget så hjertegribende, han var soldat på Langelandsfort og fandt på den måde vej til ØPs scene. Nogle år senere: Minderne om Dario Campeottos optræden på ØP tænder stadig stjerner i mange kvindeøjne.

1929: Der spilles. Ænder på lit de parade.

- Lørdagsballer
- Nytårsballer (op til 700 personer)
- Popballer med beatorkestre søndag eftermiddag
- Palmehaveaftener med Steen Petersens Palmehaveorkester (senere POP 4)
- Børnekarnevaller
- Suppebar
- Koncerter (pop, rock, jazz, klassisk)
- Familiefester ved højtider: Juletræ, fastelavn, Sct. Hans, nytår
- Firmafester (jubilæer mv)
- Haveservering /havekoncerter om sommeren
- Andespil/lotterispil/bankospil (50 gange i 2010)
- Auktioner
- Danseskole
- Akrobatikundervisning
- Balletundervisning
- Boksning
- Sportsuger – gøgl og tivoli
- Dansanter
- Filmaftener
- Omrejsende lysbilledshows/foredrag
- Middag med levende musik
- Udstillinger (legetøj, fjerkræ)
- Valgsted/afstemningssted
- Kortræf (1 gang om året)

I 1959 kom Det kongelige Teater til byen med Mozarts opera Cosi van Tutti med 63 medvirkende plus 26 medlemmer af Det Kongelige Kapel. Der måtte bygges nye toiletter til de kongelige kunstnere ved garderoberne i kælderen under scenen.

I de senere årtier har mange, mange andre brilleret på scenen, f.eks. Ib Glindemann (nu langelænder), Sv. Asmussen og Michael Falch. Af lokale kræfter spiller især Langelands Revyforening for flere fulde huse hvert forår.

Utallige kunstnere, professionelle og amatører, har altså stået på ØPs scene, skuespillere, musikere, sangere, dansere.

Og ganske almindelige og ualmindelige langelændere i tusindtal har siddet i salen og slået sig på lårene af grin eller fældet en tåre, alt efter, hvordan det nu udviklede sig på scenen. Eller de har skrålet og spjættet og klappet eller nydt en stille sjæler med deres (eller en andens) udkårne.

Sådan skal det fortsætte i de næste 100 år.

Forsamlingsstedet

Rudkøbing Borgerforening ejede som nævnt ØP til 1965 og holdt naturligvis alle sine arrangementer her. Men andre foreninger kunne sagtens komme til.

I 1941 fortæller den erfarne og myndige forpagter gennem næsten 30 år fru Ester Christensen: ”Så godt som alle Byens og flere af Øens Foreninger holder deres Møder og Fester her, så Ørstedspavillonen hele året igennem er blevet Byens og Øens Samlingssted. En god Forretning, et anerkendt Madsted, et godt Mødested til Gavn og Glæde for By og Befolkning.”

Fru Christensen tog også vel imod øens gæster: ”Er De Fremmed i Byen, kan De altid slå en Aften ihjel her, og kommer De mange i Følge, står Selskabslokaler og Sale til Deres Rådighed Året rundt. Vi reserverer Dem gerne Plads, hvis De ringer i Forvejen, Tlf. 174”

Og endelig lokker hun: ”I Ørstedspavillonen er der Musik hver Aften. Har De et Ønskenummer, så bed Musikken spille det, de gør det gerne, hvis de har Noderne eller kender det. Og har De lyst til en Svingom, er her Dans hver Aften.”

DISKOTEKER

1974 Thummelumsen

1983 Den Høje

1985 Long Island

MULIGE NYE AKTIVITER

Kulturcafe:

Musikmatine

Oplæsning

Foredrag

Standup

Musikskole for voksne

Thesalon

Zumba

Madklub

Julemarked (kunst/kunsthåndværk)

BRUGERE I 2010

Langelands Revyforening

Rudkøbing Musikforening

Ældre Sagen

Langelands Jazz Klub

De unge på 40 (banko)

RBs Venner (banko)

Øernes TV-klub (banko)

Arbejder- og Håndværkerforeningen (banko)

Rudkøbing Borgerforening (banko)

Stuekultur (banko)

Rudkøbing Pensionistforening (banko)

Socialdemokraterne på Langeland (banko)

Merrild Auktioner

EJERE

1907-1908 A/S Ørstedspavillonen opføres af en kreds af private aktionærer. Byggesum 16.220 kr.

1910 25. oktober Rudkøbing Borgerforening køber ØP af det private konsortium. Pris 36.000 kroner

1965 1. januar Tjener Leo Hansen køber Ørstedspavillonen af Borgerforeningen. Pris: 350.000 kr.

Levende musik og dans hver aften har måske lidt lange udsigter her i 2010. Men foreningen Ørstedspavillonen vil gerne kopiere fru Christensen indstilling: Her er åbent for alle, foreninger og private, som har brug for et rart sted at mødes til hverdag og fest.

ØP under Anden Verdenskrig

ØP og Borgerforeningen fortsatte som dette fremgår ufortrødent aktiviteterne i krigens første år, men i 1944 beslaglagde tyskerne bygningerne og indkvarterede kadetter i dem. Meget mod stedets ånd heggede de sågar ØP ind med pigtråd.

En aften blev det for meget for fru Christensen. Hun satte en tysk officer på porten med et kraftfuldt ”Herut”, forlyder det. Ballerne på Ørstedspavillonen var nemlig på det tidspunkt forbeholdt civile.

Da tyskerne forlod ØP, var lokalerne ilde tilredt, men også det fik Borgerforeningen styr på og fortsatte intetanende den kulturelle kurs frem mod katastrofen i 60'erne.

Tv, sædernes og ØPs forfald

Fjernsynet kom, og folk gad ikke gå i byen længere, når de kunne få underholdningen, både oplivning og oplysning, serveret lige til aftenkaffen.

I 1963 holdt borgerforeningen sin sidste juletræsfest med lille tilslutning og en genoplivning i 1976 mislykkedes. ”Børnene lærer jo dårligt nok at danse, og man må vente på de ny samværsformer, som vel engang må udvikle sig”, skriver den lidt melankolske forfatter til Borgerforeningens 125-års jubilæumsskift i 1978.

Forklaringerne på nedturen er sikkert mange andre end tv og manglende danseundervisning, men Borgerforeningen solgte ØP i 1965, og en æra med skiftende ejere begyndte. De forsøgte alle ihærdigt at få stedet til at løbe rundt, men det blev sværere og sværere.

Ind imellem blomstrede ØP dog op. I nogle år gik det gevaldigt for teater takket være Langelands Teaterforening. En overgang trak popballer hundredvis af unge til om lørdagen, og siden holdtes velbesøgte palmehaveaftener i restauranten og diskoteker både oppe i Tårnet (over salen) og nede i Cuba-baren/restauranten.

Skifter navn til restaurant Ørsted.

1971 10. september: Langelands Bank overtager Restaurant Ørsted. Pris: 380.000 kr.

1972 13. april Grethe og Henry Magnusson, Harnstrup køber. Pris: 520.000 kr.

1974 Giovanni Lauring køber. Pris: 655.000 kr.

1976 Ruth og Jørgen Thorø Sørensen køber . Pris: 1.200.000 kr.

1983 Ove Jørgensen, Snøde, køber. Pris 1.100.000 kr.

2007 1. april: Steen Hauerbach, Klampenborg, køber. Pris: 2.500.000 kr.

2010 Steen Hauerbach sætter ØP til salg for 3.495.000 kr.

2010: Bagsiden af ØP.

Langeland-Kiel Linjen kunne i nogle år tiltrække tyske gæster, men turistimport ad søvejen sluttede jo i starten af den nye årtusind.

I 1996 overværede 500 langelændere Lotte Heise sprutte og spurte rundt i sit talkshow, og koncerter har både Langelands Jazzklub og Rudkøbing Musikforening succes med, også i dette årtusind..

Og hele tiden var og er der bankospil.

Familiested

ØP er generationernes sted. Børn, unge, voksne, ældre, gamle, alle har haft noget at komme efter i skiftende epoker, sammen eller hver for sig.

Børnene kom for at lære pli og gode manerer på fru Willumsens danseskole eller akrobatik hos Ernst Nielsens Danseinstitut fra Faaborg.

De kom sammen med deres forældre ved højtiderne: Til juletræsfest, fastelavnsbal, afdansningsbal, Sct. Hans fest.

Først og sidst har ØP lagt hus til de store begivenheder i generationer af langelænderes liv: Barnedåb, konfirmation, bryllup, runde fødselsdage, jubilæer.

I mange, mange år leverede ØPs restaurant maden til alle festlighederne. Men køkkenfaciliteterne i kælderen er ikke renoveret i nyere tid og næppe længere tidssvarende. Den nye forening Ørstedspavillonen er mest til sinds at overlade kokkerierne til byens mange fortræffelige restauranter, men festerne går man nødigt glip af.

Så ja: ØP skal også de næste 100 år være stedet, hvor alle generationer mødes for at fejre livets højdepunkter.

Foreningen Ørstedspavillonen er godt i gang med at puste nyt liv i ØP. Snart får den en byens bedste beliggenhed ved en renoveret Ørstedsparken, og Langeland Kommune har planer om at trække vandet op til Havnegade igen som i 1908. Det skal nok gå godt.

Efterskrift: Informationerne er samlet fra et væld af mere eller mindre sikre kilder. Er der fejl, så venligst kontakt forfatteren på purup@tdcadsl.dk

Også billederne stammer fra forskellige kilder, men de fleste er fra Rudkøbing Byhistoriske Arkiv.

BYGNINGSÆNDRINGER

1911 Teatersal med foreningslokaler på 1. sal bygges (71.000 kr.)

1923 Garderobe udvidet, to dametoiletter (15.000 kr.)

1931 Centralvarme indlagt (15.000 kr.)

1935 Restaurant udvides med Den grønne Sal (i dag Cuba-baren) (14.000 kr.)

1945 Istandsættelse efter tyskerne

? Udvidelse af garderobe, toiletter, foyer 53.000 kr. 60'erne: Overbygning på restaurantens veranda.

1984 Scenen restaureres (gulv, snoretræk, garderobe) (165.000 kr.)

INDRETNING I DAG

Indgang

Garderobe

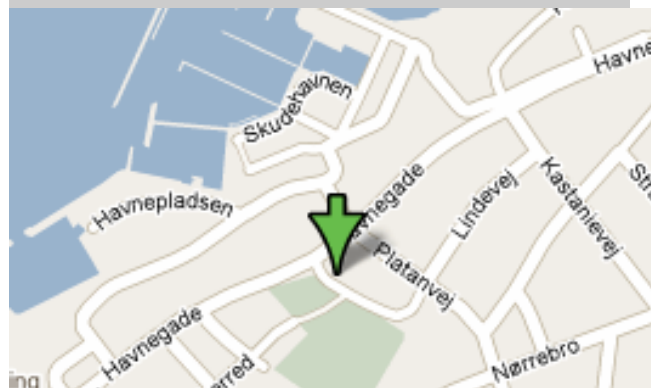
Teatersal med to balkoner og scene

Diskotek/cubabar

1. sal: lejlighed, kontorer, selvkabslokale

2. sal: lejlighed

Kælder (bad/sminkerum/toilet, fyrrum, køkken)

ØP ligger, hvor den altid har ligget, i udkanten af Ørstedsparken. Men området foran er fyldt op, så der nu er et par minutters gang til havnen.

ØP i slutningen af 60'erne. Ejeren, Leo Hansen, holder parkeret udenfor.